

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีพื้นที่ทำการเกษตรรวมทั้งหมด 151,922,919 ไร่ จนถึงปัจจุบันกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่ที่ถูกใช้งานด้านการเกษตรมาช้านานทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น เกิดการเสื่อมของคุณภาพดิน หรือเกิดการสะสมของโรคแมลงที่มีผลกระทบต่อทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นเหตุให้เกษตรกรจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น การใช้วัตถุอันตรายเพื่อป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทำให้ธุรกิจการจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรขยายตัวอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร, 2554) กรมวิชาการเกษตรโดยสำนักควบคุมพืช และวัสดุเกษตร จึงเป็นหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการควบคุมการผลิต และการจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการที่จะดำเนินธุรกิจดังกล่าวต้องปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมกำกับดูแลปัจจัยการผลิต เช่นมี พระราชบัญญัติปุ๋ยปี พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติวัตถุอันตรายปี พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2544 และปี พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติพันธุ์พืชปี พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2535 และปี พ.ศ. 2550 (กรมวิชาการเกษตร, 2555) ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถจำหน่ายปัจจัยการผลิต และถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรได้อย่างถูกต้อง

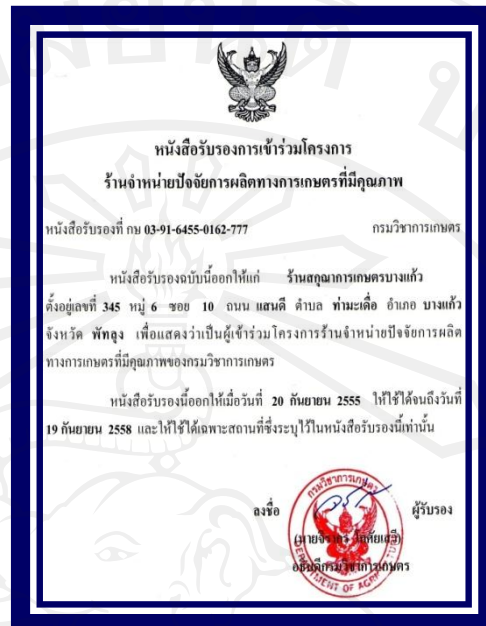
ในปี พ.ศ. 2554 มีร้านค้าที่จำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรรวมกว่า 23,050 ร้านค้าทั่วประเทศ (สำนักควบคุมพืชและวัสดุเกษตร, 2554) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งคาดว่าจะส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันค่อนข้างสูง อันเป็นผลให้เกิดการจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่ไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ใช้ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย ต้นทุนการผลิต ผลผลิต และที่สำคัญคือทำลายสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้กรมวิชาการเกษตรจึงได้ร่วมกับสมาคมการค้าปุ๋ยและธุรกิจการเกษตรไทย สมาคมการค้าผู้ผลิตปุ๋ยไทย สมาคมคนไทยธุรกิจเกษตร สมาคมอารักขาพืชไทย สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย (ภาพที่ 1.1) จัดทำโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพขึ้นซึ่งหน่วยงานทั้ง 8 หน่วยงาน เป็นหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องทั้งในเรื่องการกำกับดูแล

ควบคุมการจำหน่ายปัจจัยการผลิตให้เป็นไปตามกฎหมาย สมาคมต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์รวมของผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตทางการเกษตร รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเกษตรกร ได้มีการประชุม และมีข้อตกลงเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโครงการ เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน เพื่อให้ผู้ประกอบการได้ตระหนัก และรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม และเพื่อให้ร้านค้าได้จำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ และถูกต้องตามกฎหมาย โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการ เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 (กรมวิชาการเกษตร, 2554)

ภาพที่ 1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ

ทั้งนี้หากผู้ประกอบการที่สนใจเข้าร่วมโครงการ มีคุณสมบัติที่ตรงตามเงื่อนไข สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดได้ ก็จะได้รับหนังสือรับรองว่าร้านดังกล่าวเป็นร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ มีอายุ 3 ปี และมีสัญลักษณ์ Q SHOP แสดงไว้ให้ทราบ ซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่เกษตรกรผู้ใช้ (ภาพที่ 1.2 และ 1.3)

ภาพที่ 1.2 เอกสารหนังสือรับรองการเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร
 ที่มีคุณภาพ

ภาพที่ 1.3 ตราสัญลักษณ์การรับรองร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ

สำหรับปี พ.ศ. 2554 มีผู้เข้าร่วมและได้รับมอบหนังสือรับรองว่าเป็นร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพแล้ว ทั้งหมดจำนวน 209 ราย ทั่วประเทศ (สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย, 2554) ซึ่งนับว่าน้อยมากหากเปรียบเทียบกับจำนวนร้านค้าทั้งหมดตามที่กล่าวมาข้างต้น โดยแบ่งเป็นร้านที่อยู่ในภาคต่าง ๆ ดังนี้ ภาคเหนือ จำนวน 17 ราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 50 ร้าน ภาคกลาง จำนวน 76 ร้าน ภาคตะวันออก จำนวน 36 ร้าน ภาคตะวันตก จำนวน 11 ร้าน และภาคใต้ จำนวน 18 ร้าน (ภาคผนวก ก) จะเห็นได้โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 36.36 อยู่ในภาคกลาง รองลงมาร้อยละ 23.92 อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 17.22 อยู่ในภาคตะวันออกตามลำดับ ขณะที่ในเขตภาคเหนือตอนบนมีผู้เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมดเพียง 8 ราย เท่านั้น โดย 5 ราย มีที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรมากที่สุดในเขตภาคเหนือตอนบน เนื่องจากมีพื้นที่ทางการเกษตรที่หลากหลาย จากข้อมูลของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 ในปี พ.ศ. 2553 สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 โดยกลุ่มควบคุมตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองร้านค้าจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น 24 อำเภอ 967 ร้านค้า (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1, 2553) ปัจจุบัน สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 มีอำเภอรับผิดชอบในจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นอีก 1 อำเภอ คือ อำเภอกัลยาณิวัฒนา รวมเป็น 25 อำเภอ ข้อมูล ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2555 มีร้านค้ารวมทั้งสิ้น 1,528 ร้านค้า (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1, 2555) จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2555 จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 158 และยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 จำนวนร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2555 (ข้อมูล ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2555)

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนร้าน	
		ปี พ.ศ. 2553	ปี พ.ศ. 2555
1	จอมทอง	48	78
2	เชียงดาว	44	74
3	ไชยปราการ	26	37
4	ดอยเต่า	27	43
5	ดอยสะเก็ด	31	50
6	ดอยหล่อ	23	45
7	ฝาง	101	140
8	พร้าว	76	104
9	เมือง	80	112
10	แม่แจ่ม	67	107
11	แม่แตง	42	69
12	แมริม	43	63
13	แม่วาง	29	53
14	แม่ออน	3	7
15	แม่อาย	55	82
16	เวียงแหง	17	27
17	สะเมิง	15	29
18	สันกำแพง	22	43
19	สันทราย	70	103
20	สันป่าตอง	42	81
21	สารภี	27	50
22	หางดง	41	60
23	อมก๋อย	4	8
24	ฮอด	34	61
25	กัลยาณิวัฒนา	-	2
รวม		967	1,528

ที่มา: ทะเบียนร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ปี พ.ศ. 2553, โปรแกรมฐานข้อมูลกลุ่มควบคุมตามพระราชบัญญัติ สำนักวิจัยและพัฒนากการเกษตรเขตที่ 1 (ข้อมูล ณ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2555)

จากจำนวนร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ แต่มีผู้ประกอบการที่สนใจเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพยังมีจำนวนน้อยมาก ทำให้หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างพยายามรณรงค์ให้ผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการฯ ดังกล่าวมากขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรผู้ใช้บริการจากร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ปัจจัยที่มีคุณภาพอย่างแท้จริงต่อไป ตามแผนการผลักดันโครงการดังกล่าวของกรมวิชาการเกษตร ในปี พ.ศ. 2555 ฉะนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ความคาดหวัง และปัญหาอุปสรรค ในการเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ในจังหวัดเชียงใหม่ จึงคาดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานในภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้มีแนวทางในการวางแผน เพื่อปรับปรุงพัฒนานโยบาย และหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสม สอดคล้องและจูงใจ จนเป็นที่ยอมรับแก่ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งจะส่งผลให้โครงการดังกล่าวสามารถดำเนินต่อไปได้ภายใต้การกำกับควบคุม และจัดการให้โครงการนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการในการเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของผู้ประกอบการที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ
3. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค ของผู้ประกอบการในการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และข้อกำหนดจากการเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงพัฒนานโยบาย และหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสม สอดคล้องและจูงใจ จนเป็นที่ยอมรับแก่ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งจะส่งผลให้โครงการดังกล่าวสามารถดำเนินต่อไปได้ภายใต้การกำกับควบคุม และจัดการให้โครงการนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

พื้นที่ศึกษาที่กำหนด คือ พื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอสารภี อำเภอดอยหล่อ อำเภอสอด อำเภอสันทราย อำเภอแมริ่ม อำเภอพร้าว และอำเภอฝาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการ รวมถึงผู้ประกอบการที่อยู่ระหว่างแจ้งความจำนงยื่นใบสมัครขอเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ รวมทั้งผู้ประกอบการที่ไม่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่ดังกล่าว สำหรับประชากรศึกษา กำหนดเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ และกลุ่มที่ไม่เข้าร่วมโครงการ และขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดเก็บรวบรวมข้อมูลในปี พ.ศ. 2554 และปี พ.ศ. 2555 มาเพื่อการศึกษาวิเคราะห์

1.5 นิยามศัพท์

ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร คือ ร้านที่มีใบอนุญาตมีไว้ครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย ใบอนุญาตขายปุ๋ย และใบอนุญาตขายเมล็ดพันธุ์ควบคุม

ร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ คือ ร้านที่มีใบอนุญาตมีไว้ครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย ใบอนุญาตขายปุ๋ย ใบอนุญาตขายเมล็ดพันธุ์ควบคุม และมีใบรับรองว่าเป็นร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพจากกรมวิชาการเกษตร

ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้ประกอบการที่ได้รับหนังสือรับรองว่าเป็นร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพแล้ว รวมถึงผู้ประกอบการที่อยู่ระหว่างแจ้งความจำนงยื่นใบสมัครขอเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ

ผู้ประกอบการที่ไม่เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้ประกอบการที่ไม่มีการแจ้งความจำนงขอสมัครเข้าร่วมโครงการร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ